

УДК 341.231.14

DOI: 10.31359/1993-0909-2018-25-3-15

Петро Мойсейович Рабінович

*Львівська лабораторія прав людини і громадянина
Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України
Львів, Україна*

СВІТОВИЙ МАНІФЕСТ ПРАВОЛЮДИННОГО ГУМАНІЗМУ (ДО 70-РІЧЧЯ ПРОГОЛОШЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ)

Анотація. *Статтю присвячено характеристиці впливу Загальної декларації прав людини на здійснюваний ООН розвиток системи всесвітніх міжнародних стандартів прав людини та юридичних інструментів їх забезпечення і захисту. Основна увага приділяється філософсько-концептуальній інтерпретації базового, стрижневого терміно-поняття цього документа – «права людини». Додатково обґрунтовується дефініція згаданого поняття, відповідно до якої основоположні права людини – це певні можливості людини, які необхідні для задоволення потреб її існування і розвитку за конкретно-історичних обставин, об'єктивно обумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства і забезпечені обов'язками інших суб'єктів. В основу цього визначення покладено потребовий дослідницький підхід, обстоюваний автором починаючи з середини 1980-х рр. минулого століття. Акцентується увага на особливій ролі поглядів професора Герша Лаутерпахта стосовно першого доктринального проекту Міжнародного білля прав людини, опублікованого ним ще 1945 р. Констатується сучасний, значно збагачений склад вказаного Білля та можливості його подальшого розвитку.*

Ключові слова: Загальна декларація прав людини, Міжнародний білля прав людини, поняття прав людини, потребовий дослідницький підхід.

Петр Мойсеевич Рабинович

*Львовская лаборатория прав человека и гражданина
Научно-исследовательский институт государственного строительства и местного самоуправления Национальной академии правовых наук Украины
Львов, Украина*

ВСЕМИРНЫЙ МАНИФЕСТ ПРАВОЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ГУМАНИЗМА (К 70-ЛЕТИЮ ПРОВОЗГЛАШЕНИЯ ВСЕОБЩЕЙ ДЕКЛАРАЦИИ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА)

Аннотация. *Статья посвящена влиянию Всеобщей декларации прав человека на осуществляемое ООН развитие системы всемирных международных стандартов прав человека и юридических инструментов их обеспечения и защиты. Основное внимание*

уделено философско-концептуальной интерпретации базового, стержневого терминопонятия этого документа – «права человека». Дополнительно обосновывается дефиниция упомянутого понятия, согласно которой основополагающие права человека – это определенные возможности человека, необходимые для удовлетворения потребностей его существования и развития в конкретно-исторических обстоятельствах, объективно обусловленных достигнутым уровнем развития общества и обеспеченных обязанностями других субъектов. В основу этого определения положен потребностный исследовательский подход, отстаиваемых автором начиная с середины 1980-х гг. прошлого века. Акцентируется внимание на особой роли взглядов профессора Герша Лаутерпахта относительно первого доктринального проекта Международного билля прав человека, опубликованного им еще в 1945 г. Констатируется современный, значительно обогащенный состав Международного билля прав человека и возможности его дальнейшего развития.

Ключевые слова: Всеобщая декларация прав человека, Международный билль прав человека, понятие прав человека, потребностный исследовательский подход.

Petro M. Rabinovych

*Lviv Laboratory of the Human Rights
Research Institute of State Building and Local Government
of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Lviv, Ukraine*

WORLD MANIFEST OF THE HUMAN RIGHTS BEING HUMANISM (TO THE 70-th ANNIVERSARY OF THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS PROCLAMATION)

Annotation. *The article is dedicated to Universal Declaration of Human Rights influence upon development of the UN system of human rights international standards and legal instruments of their safeguarding and protection. Main attention is paid to philosophical-conceptual interpretation of the core notion of this document – human rights. There is additionally suggested definition of the mentioned notion, according to which human rights are – certain possibilities of the human, that are necessary for his/her needs of existence and development under the concrete social circumstances, that are determined by the level of societal development and safeguarded by the obligations of other subjects. This definition is based on need-based research approach, that was elaborated by the author starting from the middle of the 1980 of the last century. It is highlighted on the particular influence of the professor Hersch Lauterpacht views concerning first doctrinal draft of the International Bill on Human Rights, that was published by him as early as 1945. It is stated of a modern, much more enriched composition of the mentioned Bill and possibilities of its' development.*

Keywords: Universal Declaration of Human Rights, International Bill on Human Rights, Human Rights notion, needs based research approach.

ВСТУП

У 1645 р. закінчилася перемогою держав-союзниць по антигітлерівській коаліції Друга світова війна. У місті Нюрнберзі розпочинається суд над головними

німецькими воєнними злочинцями, який здійснювався Міжнародним військовим трибуналом, котрий було створено спеціальною угодою чотирьох держав-переможниць – Союзом Радянських Соціалістичних Республік, Великобританією, Францією та Сполученими Штатами Америки.

Особи, підсудні цьому Трибуналу, захищаючись від звинувачень, вдавалися, зокрема, до таких аргументів: вони як громадяни Німецької держави виконували її закони, накази її керівництва, а отже, діяли правомірно (з огляду на те, що право – це державні обов'язкові приписи). Що ж до інкримінованих їм злочинів «проти миру» і «проти людяності», то на час вчинення таких дій взагалі не існувало визнаного міжнародною спільнотою юридичного документа, в якому були б визначені поняття та ознаки названих деліктів. Однак обвинувачі (одним із них – від Радянського Союзу – був тодішній прокурор Української РСР Р. А. Руденко) спростовували ці твердження, ставши на позицію «природного» праворозуміння. Вони доводили, що хоча підсудні справді не порушували юридичних актів своєї держави, проте самі ці акти були – з огляду на означене праворозуміння – антиправовими, неправомірними, оскільки суперечили основоположним правам і свободам людини, народів, зрештою, усього людства, насамперед правам на життя, мир, свободу.

У жовтні 1946 р. Трибунал постановив щодо керівників нацистського Рейху обвинувальні вирoki, спираючись на ст. 6 Статуту цього органу. У ній же інтерпретація зазначених злочинів базувалася на концепції невід'ємних прав людини, різноманітних соціальних спільнот та організацій та й усього людства.

І вже тоді з беззаперечною очевидністю виявилася нагальна потреба закріпити принципи й нормативні положення, що випливають із цієї концепції, у спеціальному міжнародному документі, схваленому світовим співтовариством в особі ООН. На міжнародно-офіційному рівні таке завдання було поставлено як першочергове на початку 1946 р. Економічною і Соціальною Радою ООН перед одним з її постійних функціональних підрозділів – Комісією з прав людини. Для підготовки проекту цього акта (як первинно формулювалося, – «Міжнародного білля прав людини») Комісія утворила робочий орган – Редакційний (Проектний) комітет із дев'яти своїх членів (представників усіх континентів планети), який очолила Елеонора Рузвельт. Одним з її заступників став відомий французький юрист, знаний фахівець із міжнародного та конституційного права, учасник антифашистського Руху опору у Франції Рене Кассен (Rene Cassin). Саме йому й довелося стати провідним співавтором основного варіанта офіційного проекту майбутньої Загальної декларації прав людини (далі – ЗДПЛ), безпосередня підготовка якої згаданим Комітетом розпочалася вже на початку 1947 р. [1].

Автор зазначає, що виконання означеного завдання полегшувалося тим, що у червні 1945 р. вийшов друком унікальний твір британського юриста-міжнародника, професора Герша Лаутерпахта (колишнього студента юридичного

факультету Львівського університету) під назвою «Міжнародний білль прав людини» [2]. І в розд. VI цієї праці було вміщено авторський проект згаданого Білля.

До виконання означеного завдання долучилися з власної ініціативи численні наукові інституції, відомі вчені, державні, політичні й релігійні діячі з багатьох країн світу. Так, у липні 1947 р. у Франції відбулася організована ЮНЕСКО міжнародна конференція, присвячена цій проблемі. Одним із її завдань було вироблення та обґрунтування філософських засад проєктованого міжнародного акта. На конференцію представили свої матеріали та подали пропозиції, зокрема, О. Гакслі, М. Ганді, С. Гессен, Б. Кроче, Г. Дж. Ласкі, П. Тейяр де Шарден, Чунг-Шу Ло [3].

Після численних тривалих дискусій, узгоджень, опрацювання багатьох пропозицій і зауважень згаданий проєкт у червні 1948 р. було представлено на розгляд 3-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН. Ця сесія, що відбувалася в Парижі, розпочала роботу у вересні і протягом майже 100 засідань ретельно обговорювала, поряд з іншими питаннями, проєкт Загальної декларації (ЗДПЛ). Нарешті 10 грудня 1948 р. делегації 48 держав – членів ООН із 56 присутніх на цій сесії, проголосували за резолюцію, якою цей акт було схвалено в цілому (інші державні делегації при голосуванні утрималися). Виступивши відразу після цього, голова Комітету Е. Рузвельт висловила сподівання на те, що відтепер в історії людства розпочинається нова епоха... Згодом за рішенням ООН щороку 10 грудня стало відзначатись як Всесвітній день прав людини [4; 5].

Прийняття Декларації започаткувало формування нової, так би мовити, «праволюднинної» галузі міжнародного права. Цей акт якраз і став її нормативним фундаментом. За час, що сплинув із тих подій, названий міжнародно-правовий акт досліджувався величезною кількістю фахівців з усіх країн світу. Дані питання розглянуто в нових джерелах [1, 6–9].

Однією із загальноновизнаних нині тенденцій розвитку основоположних прав людини є збільшення обсягу й збагачення змісту відповідних соціальних можливостей. Значні надії покладаються на утворену у 2006 р. і підпорядковану безпосередньо ООН Раду з прав людини, «оснащену» більш дієвими можливостями, ніж колишня Комісія з прав людини. ООН реагувала й реагує на ці зміни через ухвалення відповідних актів, що доповнюють Загальну декларацію. Серед них:

- Декларація про право на розвиток (1986) [10];
- Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних чи мовних меншин (1992) [11];
- Міжнародна конвенція для захисту усіх осіб від насильницьких зникнень (2006) [12];
- Конвенція про права інвалідів і Факультативний протокол до неї (2006) [13];

– Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (набрав чинності у 2006 р.) [14];

– Декларація ООН про права корінних народів (2007) [15].

Утім перелік згаданих актів ООН не є вичерпним, «закритим». Так, уже протягом тривалого часу вона працює над створенням ще одного унікального міжнародного акта такого ж рівня: Міжнародної конвенції про заборону злочинів проти людяності (як відомо, склади таких різновидів злочинів уперше в історії людства сконструював знову ж таки професор Герш Лаутерпахт [16] і вони закріплені у Статуті Нюрнберзького Трибуналу, а згодом – і у статутних документах інших міжнародних судових інстанцій ООН, включно із сучасним Міжнародним кримінальним судом). Зауважимо, що на сьогодні Міжнародною комісією ООН з прав людини вже підготовлено перший офіційний проект цього акта і його текст було роздано учасникам Міжнародного круглого столу, який відбувся у листопаді минулого року у Львові на честь Г. Лаутерпахта та Р. Лемкіна – засновників міжнародного права прав людини. І коли цей проект буде схвалено Генеральною Асамблеєю ООН, він, вочевидь, теж увійде до складу чинного нині Міжнародного білля прав людини, фундаментом якого є прийнята 70 років тому Загальна декларація прав людини.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Вихідним інтелектуальним інструментом дослідження послугувала соціально-детерміністична (зокрема, історико-матеріалістична) парадигма інтерпретації соціальних феноменів, зокрема основоположних прав людини, яким присвячено ЗДПЛ.

Із цих позицій було безпосередньо використано так званий потребовий дослідницький підхід, розроблюваний автором представленої роботи в середині 80-х рр. ХХ ст. Реалізація такого підходу (який насправді є актуальною модифікацією історико-матеріалістичної парадигми суспільствознавчих досліджень) у виявленні сутності правових явищ вимагає вирішення таких дослідницьких завдань:

– по-перше, слід засвоїти загальне поняття потреб різних суб'єктів суспільства (що передбачає, зокрема, з'ясування співвідношення цих потреб з такими суміжними, «родинними» явищами, як інтереси, мотиви, цілі відповідних суб'єктів);

– по-друге, необхідно виокремити основні різновиди таких потреб, беручи до уваги їх специфіку і здійснивши їхню змістову класифікацію;

– по-третє, мають бути отримані змістовні знання про загальносуспільні, групові та індивідуальні потреби в тому суспільстві, де сформувалося, функціонує і розвивається досліджуване правове явище;

– по-четверте, потрібно встановити: а) потреби яких саме суб'єктів (тобто чий потреби: чи то окремих індивідів, чи то певних їхніх груп, об'єднань, чи то суспільства в цілому) призначений задовольняти досліджуваний правовий феномен і б) які саме види таких потреб він насправді задовольняє;

– по-п'яте: належить з'ясувати, чи здатний досліджуваний правовий феномен бути реальним засобом задоволення певних потреб і якщо здатний, то якою мірою. Зокрема, з'ясувати: чи він є лише одним із таких засобів або ж засобом єдиним. У разі позитивної відповіді на останнє запитання виявлені потреби можна буде вважати власне *правовими*.

Автор вважає, що однією із найцінніших евристичних особливостей потребового підходу є те, що він дозволяє виявити саме соціальну сутність досліджуваного явища (у нашому випадку – основоположних прав людини).

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Як відомо з загального наукознавства, одним із перших кроків у пізнанні будь-якого явища має бути формування і визначення «робочого» терміно-поняття про нього. Це положення цілком стосується й дослідження того феномену, який відображається терміно-поняттям «основоположні права людини».

Розв'язання означеного наукового завдання значною мірою залежить від того, який концептуально-методологічний підхід (принцип) використано дослідником. Узагалі, таким підходом слугує вихідна світоглядна аксіоматична ідея, котра зумовлює загальну стратегію (напрямок) дослідження, відбір досліджуваних фактів і, що найважливіше – інтерпретацію його результатів.

Для виявлення того феномену, який у суспільствознавстві (перш за все в науці юридичній) відображається згаданим терміно-поняттям, і донині використовуються різноманітні методологічні підходи. Їх узагальнення дозволило відрізнити з-поміж них такі:

– біологічний (права людини – це певні фізичні потреби (та відповідні їм інтереси);

– етичний (права людини – це частина, різновид моралі або спосіб, форма її вираження);

– легістський (права людини – це можливості її поведінки, встановлені законами держави або іншими формально-обов'язковими приписами державних органів (зокрема, судових);

– психологічний (права людини – це її установки, домагання, «претензії» щодо надання їй певних благ, звернені до державі або до інших суб'єктів соціуму);

– аксіологічний (права людини – це блага, цінності (матеріальні, духовні, соціальні), необхідні для задоволення наявних – за певних конкретно-історичних умов – потреб її існування й функціонування);

– соціальний (права людини – це соціально зумовлені і соціально врегульовані, так чи інакше, можливості («свободи») її поведінки.

Узагалі, розуміння прав людини як її певних можливостей (свобод) відображалося у працях деяких вітчизняних юристів-теоретиків та й інших суспільствознавців ще у радянські часи. Але на початку 90-х рр. минулого століття автору вдалося підставним дещо конкретизувати таке розуміння шляхом «прив'язки» згаданих у ньому можливостей поведінки людини безпосередньо до процесу задоволення найважливіших людських потреб. Унаслідок цього такі можливості мають інтерпретуватися не абстрактно, а антропосоціально змістовно. Тому автором представленої роботи було запропоновано таку дефініцію зазначеного терміно-поняття: *основоположні права людини* – це певні можливості людини, які необхідні для задоволення потреб її існування і розвитку за конкретно-історичних обставин, об'єктивно обумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства і забезпечені обов'язками інших суб'єктів.

Усі згадані вище методологічні підходи тією чи іншою мірою ґрунтуються на реально («позитивно») існуючих явищах або властивостях останніх. Тому кожен із них цілком «вписується» саме в позитивістську – в найширшому сенсі – парадигму (причому позитивістську власне у тому значенні, в якому терміно-поняття «позитивізм» було використано засновником соціальної філософії позитивізму Огюстом Контом). У юридичній же науці, коли йдеться про виокремлення основних різновидів позитивістського праворозуміння (а отже, й позитивістського розуміння фундаментальних прав людини), – нерідко розрізняють такі: а) легістського-позитивістський; б) соціолого-позитивістський та в) психолого-позитивістський [17]. Загальною ознакою всіх цих підходів є те, що вони ґрунтуються на фактичних, емпірично фіксованих (а не лише уявних) умовах та обставинах життєдіяльності реально існуючої людини, яка живе в конкретно-історичному суспільстві і, образно висловлюючись, тільки з його «рук» отримує все те, що є необхідним для її життя й розвитку.

Однак існує, як відомо, й інша група методологічних підходів, заснованих на інтелектуально, духовно-ідеологічно сконструйованих поняттях про так звані трансцендентальні явища, котрі існують поза справжнім («позитивним») життям людини та й узагалі поза реальним соціумом як неодмінним природним, закономірним місцем перебування людини, поза її життєвою практикою. Ідеться, скажімо, про підходи міфологічні чи то релігійні. У найзагальнішому вигляді їх можна назвати «непозитивістськими», хоча часом їх називають «природно-правовими».

Нерідко стверджується, що останні протилежні позитивістському підходу.

Але терміно-поняття «природа» та похідні від нього прикметники («природно», «природний», «природна», «природне», «природні») є, як свідчать сучасні тлумачні словники слов'янських мов, багатозначними, полісемічними. А тому ті, хто їх використовують (особливо ж юристи), мали б у кожному випадку конкретизувати й декларувати, в якому саме з можливих значень їх застосовано. Якщо ж цього уникати, виникає ризик того, що такі слова можуть

послугувати інструментами підміни понять, тобто, якщо можна так висловитися, термінологічними маніпуляторами.

Отож після викладених міркувань загальнометодологічного гатунку перейду до додаткового обґрунтування й коментування наведеної вище авторської дефініції загального поняття фундаментальних (основоположних) прав людини, якої (з незначними її корективами) я дотримуюся й нині. Адже таке їхнє поняття покликане «схоплювати» насамперед *сутнісні* властивості відображуваного ним феномена.

Автором встановлено, що потребу інтерпретацію фундаментальних прав людини можна вважати (і відповідно називати) ще й *соціально-природною*. Адже як власне біологічні, так і суто соціальні потреби людини та й відповідні їм її інтереси (які цими потребами зумовлюються) реалізуються тільки в соціумі і притому цілком природно (в сенсі «закономірно», «неминуче» саме в такому, а не в якомусь іншому значенні слова «природно»). І таке значення останнього, поряд із іншими його значеннями, здавна легалізовано сучасними тлумачними словниками. Отже, йдеться про природність соціальну (а не, скажімо, «чисто» біологічну, фізіологічну, астрофізичну, космічну тощо, яка є, зрозуміло, предметом наук природничих).

Не можна не звернути увагу і на те, що в жодному офіційному міжнародному акті, документі стосовно прав людини термін «природні» не використано. А ось соціальні характеристики людини зустрічаються у таких актах не раз. Зокрема, у Загальній декларації прав людини згадується про «кожну людину як члена суспільства» (ст. 22) і стверджується, що саме в суспільстві «тільки можливий вільний і повний розвиток» людської особистості (ст. 29). Отож усім вищевикладеним і спричиняється необхідність пояснення того, в якому ж саме сенсі той чи інший автор вживає досить неоднозначне терміно-поняття «природні права».

Автором підкреслено, що органічна соціальність розглядуваного феномену об'єктивно «задана» природною (закономірною) соціальністю існування людини: свої права вона може мати тільки стосовно якогось іншого суб'єкта (у якого знову ж унаслідок такої соціальності цілком закономірно, природно виникають і обов'язки щодо носія прав). Тому не випадково в базових міжнародних актах із прав людини згадується, так чи інакше, і про його обов'язки перед іншими людьми, перед суспільством. Так, у Загальній декларації прав людини констатується, що «кожна людина має обов'язки перед суспільством...» (ст. 29); у преамбулах Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, а також Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права теж зазначається, що кожна людина має обов'язки.

Загалом же обґрунтування соціальної природи основоположних прав людини аж ніяк не виключає, а, навпаки, неодмінно враховує визнання й біологічної природності багатьох із них. Хоча б тому, що йдеться про людську іс-

тоту живу – саме у власне біологічному сенсі. Тобто (як зазначено у назві глави 21 Цивільного кодексу України) такі особисті немайнові права людини, котрі «забезпечують природне існування фізичної особи». Тоді як усі інші її немайнові права забезпечують «соціальне буття фізичної особи» (гл. 22). Навіть якщо вести мову про можливість задоволення суто біологічних потреб людини в суспільстві, то й тоді їх обсяг, способи та форми їх задоволення є конкретно-історичними, об'єктивно зумовленими рівнем розвитку саме цього, конкретного суспільства.

Що ж стосується термінів «основоположні» чи то «фундаментальні» (права людини), то: а) його вживання у міжнародних актах, мабуть, орієнтує на те, що а) існують й інші, (тобто неосновоположні, нефундаментальні) права людини та б) специфікою саме основоположних (фундаментальних) прав є те, що вони утворюють реальну основу, життєзабезпечувальне підґрунтя існування і розвитку людини як у природі, так і в соціумі.

Тому автор зауважує, що підтримувана не тільки ним інтерпретація феномену фундаментальних (основоположних) прав людини за посередництва терміно-поняття «можливості» (людини) має сутнісний характер, а не тільки генезисний (до речі, вона охоплює як права людини, так й її свободи). Основоположна фундаментальність прав людини полягає в тому, що вони слугують базою, основою забезпечення існування та розвитку людини і в природі, і в суспільстві. Без таких прав, без їх використання існування і розвиток людини є неможливими. Саме можливості (людини) є онтичною, буттєвою, субстанційною характеристикою її фундаментальних прав; а їх роль, призначення полягає у тому, щоб опосередкувати, інструменталізувати задоволення нездоланих, неминучих потреб людини, котра перебуває в соціумі. Отже, це – сутнісно-антропна (радіше, антропосоціальна) характеристика фундаментальних прав людини. Звісно, основоположність, фундаментальність прав людини визначається не стільки можливими способами і засобами їх реалізації та захисту, скільки перш за все їх об'єктивним значенням для існування, життєдіяльності та розвитку людини. Тому певні соціальні, економічні та культурні права людини теж не можуть не належати до фундаментальних; інакше б вони й не включалися до Загальної декларації прав людини.

Що ж стосується деяких дискусійних поглядів стосовно цього документа, то одним із них є, зокрема, питання про те, хто саме був основним автором її тексту (або принаймні його офіційного проекту). Серед європейських дослідників таким вважають Рене Кассена як одного із заступників Голови уже згаданої робочої групи з підготовки «Міжнародного білля з прав людини» цієї групи – Елеонори Рузвельт). Натомість серед американських фахівців, як стверджував професор університету Лос-Анжелеса Девід Кроу, котрий відвідав Львів влітку 2017 року, поширене уявлення про те, що таким автором була сама Е. Рузвельт [18].

На відміну від наведених поглядів, автор вважає, що насправді такою особою був один із провідних фундаторів сучасного міжнародного права прав людини професор Герш Лаутерпахт [19]. Адже, як зазначалося вище, він ще влітку 1945 р. видав книгу під назвою «Міжнародний біль прав людини», VI розділ якої (під такою ж назвою) було викладено у вигляді міжнародно-правового акта з Преамбулою і кількома десятками статей і який було роздано усім членам згаданої робочої групи з рекомендацією: звернути особливу увагу на цей твір (цей факт, посилаючись на відповідні архівні документи ООН, згодом описав український професор В. Буткевич) [20].

ВИСНОВКИ

Для реалізації Загальної декларації, тобто для втілення у соціальну практику встановлених у ній «взірців» прав і свобод, було необхідно, по-перше, трансформувати її принципові положення (викладені – хоча б заради досягнення міжнародного консенсусу – у вельми абстрактній, часто-густо оцінювальній, формі), у такі більш конкретні нормативні приписи, які можна було би закріпити в юридично обов'язкових угодах та контролювати їх додержання. По-друге, слід було створити певні інституції ООН, на які покладался б такий контроль. Не забезпечена розгалуженою, досить дієвою нормативно-інституційною системою, Декларація мала б, у кращому випадку, лише морально-політичний вплив на соціальну практику, на здійснення державної влади у країнах світу, насамперед у державах – членах ООН. Але самого лише такого впливу було би, вочевидь, замало.

Система міжнародного заохочення й забезпечення прав людини, закріплених у Загальній декларації, яка поступово запроваджувалася ООН, зазвичай включає – в її завершеній, повній структурі – такі елементи:

- назву і нормативне формулювання змісту основоположного права людини (або виду, групи таких прав), закріпленого у певній статті (чи статтях) Загальної декларації;

- окрему, «спеціалізовану» декларацію ООН, присвячену лише цьому праву людини (або виду, групі її прав), – особливо тоді, коли «первинне» нормативне положення Загальної декларації викладено надто абстрактно, а тому для забезпечення його регулятивного ефекту потребує деталізації та конкретизації;

- засновану на такій декларації міжнародну конвенцію щодо здійснення відповідного права (або групи прав), яка має бути юридично обов'язковою для тих держав, котрі її ратифікували;

- спеціальний орган ООН (зазвичай Комітет), утворений згідно з відповідною конвенцією або ж факультативним протоколом до неї для спостереження і контролю за її виконанням тими державами, котрі визнали для себе її обов'язковість.

Як свідчить тривала практика ООН, комплексне використання пакету усіх зазначених засобів дозволяє, так чи інакше, сприяти дотриманню у різних державах прав людини, зафіксованих у Загальній декларації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Сюкияйнен Л. Р. Всеобщая декларация прав человека: универсализм и многообразие опытов / Л. Р. Сюкияйнен – Москва : ИГП РАН, 2009. – 376 с.
- [2] Міжнародний білль прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/543\(VI\)&Lang=R](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/543(VI)&Lang=R)
- [3] Human Rights. Comments and interpretations. A symposium edited by UNESCO (Paris, 25 July, 1948) / With an Introduction by Jaques Maritain [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001550/155042eb.pdf>
- [4] Whitehead N. L. Introduction: Humanistic Approaches to Violence / N. L. Whitehead // Anthropology and Humanism. – 2009. – Vol. 34. – No 1. – PP. 1–10.
- [5] Dyer A. Irreducible Life Sentences: What Difference have the European Convention on Human Rights and the United Kingdom Human Rights Act Made? / A. Dyer // Human Rights Law Review, 2016. – Vol. 16. – No 3. – PP. 541–584.
- [6] Glendon M. A. Knowing the Universal Declaration of Human Rights / M. A. Glendon // Notre Dame L. Rev. – 1998. – Vol. 73. – Iss. 5. – P. 1153–1190.
- [7] Morsink J. The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting and Intent / J. Morsink. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1999. – 378 pp.
- [8] Klug F. The Universal Declaration of Human Rights: Sixty years on / F. Klug // Public law, 2009. – L. Spring. – P. 205–217.
- [9] Подмарев А. А. Общие условия ограничения прав и свобод человека, закрепленные Всеобщей декларацией прав человека 1948 года / А. А. Подмарев // Правовая культура. – 2009. – Вып. 2. – № 7. – С. 95–99.
- [10] Декларація про право на розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_301
- [11] Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних чи мовних меншин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_318
- [12] Міжнародна конвенція для захисту усіх осіб від насильницьких зникнень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154
- [13] Конвенція про права інвалідів і Факультативний протокол до неї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
- [14] Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f48
- [15] Декларація ООН про права корінних народів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.uapatriot.org/ua/nashi-proekti/state-security/deklaratsiiaoonproprava-korinnykhnarodiv.html>
- [16] Lauterpacht G. The Life of Hersch Lauterpacht / G. Lauterpacht. – Cambridge : Cambridge University Press, 2010. – 135 с.
- [17] Зорькін В. Позитивистская теория права в России / В. Зорькін. – Москва : Изд-во Московского университета, 1978. – 270 с.
- [18] The Fight for Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.udhr.org/history/cassin1.htm> (January 1969)

- [19] Bex S. Particularizing the Universal: Dave Eggers Writes Human Rights / S. Bex // *Journal of Human Rights*, – 2016. – Vol. 15. – No 1. – PP. 79–97.
- [20] Буткевич В. Міжнародне право. Основи теорії / В. Буткевич. – Київ : Либідь, 2002. – 608 с.

REFERENCES

- [1] Syukiyainen, L. R. (2009). *Universal Declaration of Human Rights: Universalism and Variety of Experiences*. Moscow: IGP RAS.
- [2] International Human Rights Bill. Retrieved from [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/543\(VI\)&Lang=R](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/543(VI)&Lang=R)
- [3] Human Rights. Comments and interpretations. A symposium edited by UNESCO (Paris, 25 July, 1948). With an Introduction by Jaques Maritain. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001550/155042eb.pdf>
- [4] Whitehead, N. L. Introduction: Humanistic Approaches to Violence. *Anthropology and Humanism*, 2009, 34(1), 1–10.
- [5] Dyer, A. Irreducible Life Sentences: What Difference have the European Convention on Human Rights and the United Kingdom Human Rights Act Made? *Human Rights Law Review*, 2016, 16(3), 541–584.
- [6] Glendon, M. A. (2018). Knowing the Universal Declaration of Human Rights. *Notre Dame L. Rev.*, 73(5), 1153–1190.
- [7] Morsink, J. (1999). *The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting and Intent*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- [8] Klug, F. (2009). The Universal Declaration of Human Rights: Sixty years on. *Public Law*. L. Spring, 205–217.
- [9] Podmarev, A. A. (2009). General conditions of restriction of human rights and freedoms enshrined in the 1948 Universal Declaration of Human Rights. *Legal Culture*, 2(7), 95–99.
- [10] Declaration on the Right to Development. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_301
- [11] Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious or Linguistic Minorities. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_318
- [12] International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154
- [13] Convention on the Rights of Persons with Disabilities and the Optional Protocol thereto. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
- [14] Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f48
- [15] United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. Retrieved from <http://old.uapatriot.org/ua/nashi-proekti/state-security/deklaratsiiaoonpropravakorinnykhnarodiv.html>
- [16] Lauterpacht, G. (2010). *The Life of Hersch Lauterpacht*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [17] Zorkin, V. (1978). *Positivist Theory of Law in Russia*. Moscow: Moscow University Press.
- [18] The Fight for Human Rights. Retrieved from <http://www.udhr.org/history/cassin1.htm> (January 1969)
- [19] Bex, S. (2016). Particularizing the Universal: Dave Eggers Writes Human Rights. *Journal of Human Rights*, 15(1), 79–97.
- [20] Butkevich, V. (2002). *International law. Fundamentals of the theory*. Kyiv: Lybid.

Петро Мойсейович Рабінович

Доктор юридичних наук, професор

Завідувач Львівської лабораторії прав людини і громадянина

Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України

79044, вул. Академіка Єфремова, 79/101, Львів, Україна

Академік НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Петр Мойсеевич Рабинович

Доктор юридических наук, профессор

заведующий Львовской лабораторией прав человека и гражданина

Научно-исследовательский институт государственного строительства и местного самоуправления Национальной академии правовых наук Украины

79044, ул. Академика Ефремова, 79/101, Львов, Украина

Академик НАПрН Украины, заслуженный деятель науки и техники Украины

Petro M. Rabinovych

Doctor of Legal Sciences, Professor

Head of the Lviv Laboratory of the Human Rights

Research Institute of State Building and Local Government of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

79044, 79/101 Academic Ephremov Str., Lviv, Ukraine

Academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

Honored Science and Technology Worker of Ukraine

Рекомендоване цитування: Рабінович П. М. Світовий маніфест праволюдного гуманізму (до 70-річчя проголошення Загальної декларації прав людини) / П. М. Рабінович // Вісник Національної академії правових наук України. – 2018. – Т. 25, №3. – С. 15–27.

Suggested Citation: Rabinovych, P. M. (2018). World manifest of the human rights being humanism (to the 70th anniversary of the Universal Declaration of Human Rights proclamation). *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 25(3), 15–27.

Стаття надійшла / Submitted: 10/05/2018

Доопрацьовано / Revised: 17/07/2018

Схвалено до друку / Accepted: 26/08/2018